

Jaskuła, Zofia

Herb Wyszogrodu

Notatki Płockie 16/4-63, 42-43

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

1. Becker M., Struktura antropologiczna powiatu plockiego, 1970, Notatki Plockie nr , ss.
2. Gąsiewski M., Analiza antropologiczna ludności powiatu Pułtusk w granicach współczesnych i historycznych, 1964, Łódź, praca magisterska.
3. Kapica Z., Dotychczasowy stan badań antropologicznych Regionu Brzeźcia Kujawskiego, 1968, Monografia Powiatu Włocławskiego, s. 21—48.
4. Kapica Z., Różnicowanie się składów antropologicznych ludności Kujaw od neolitu do współczesności na podstawie materiałów z terenu powiatu włocławskiego, 1968, Przegląd Antropologiczny, t. XXXIV, z. 2, ss. 325—339.
5. Kapica Z., Wisła jako granica naturalna pomiędzy powiatem gostyńskim a częścią Starego Mazowsza Plockiego, 1969, Notatki Plockie nr 3/52, ss. 33—43.
6. Kočka W., Zagadnienie etnogenezy ludów Europy, 1958, Materiały i Prace Antropologiczne nr 22, Wrocław.
7. Łowmiański H., Początki Polski, 1963—67 (t. I—III) wyd. PWN.
8. Łuczak B., Składy antropologiczne na tle ruchów migracyjnych ludności powiatu sierpeckiego, 1970, maszynopis. Praca będzie zamieszczona w nr 5/64 Notatek Plockich.
9. Macieja A., Typy antropologiczne ludności wczesnohistorycznej Mazowsza Plockiego (czaszki płońskie X—XII wieku — wyniki zebrane przez L. Rutkowskiego), 1933, Wiadomości Archeologiczne, t. 12, s. 30—32.
10. Maliszewski E., Olszewski B., Podręczny słownik geograficzny (t. 1—2), 1925, wyd. Trzaska, Evert, Michalski.
11. Michalski I., Składniki rasowe Chińczyków, 1938, Warszawa, s. 47.
12. Michalski I., Struktura antropologiczna Polski, 1949, ŁTN, Acta Anthropologica Universitatis Lodziensis nr 1, Łódź.
13. Michalski I., Metoda morfologiczna w zastosowaniu do określania taksonomicznego materiału ludzkiego, 1953, Przegląd Antropologiczny t. XIX, s. 167—193, Poznań.
14. Michalski I., Dotychczasowy stan badań antropologicznych regionu plockiego oraz postulaty na przyszłość, 1957, Notatki Plockie nr 3/4.
15. Rutkowski L., Szkielety i czaszki z cmentarzysk rządowych powiatów płońskiego, plockiego i sierpeckiego, 1901, Światowit t. 3, ss. 49—59.
16. Rutkowski L., Cmentarzyska z grobami rządowymi w Kasinie, Romanowie i Kozłminach w powiatach sierpeckim i płońskim guberni plockiej, 1907, Światowit t. 7, ss. 3—21.
17. Wielka Encyklopedia Powszechna, 1967, t. IX.
18. Wokroj F., Badanie antropologiczne przestępców z Mazowsza Północnego, 1948, Przegląd Antropologiczny, t. XV, s. 217—248.

ZOFIA JASKUŁA

Herb Wyszogrodu

W związku z obchodami Tysiąclecia Wyszogrodu stało się konieczne ustalenie herbu miasta. Przedstawiany w kilku wydawnictwach herb posiadał jako wspólny element dwie baszty stojące obok siebie. Różnice zachodziły w wyglądzie dachów, rysowanych w jednej wersji jako trójkątne z blankami, a drugie —

jako stożkowe o kulistym zakończeniu. Były to baszty stojące na podmurówce lub bez podmurówki, przy czym ilość otworów okiennych i ich kształty bywały różne. Niektóre z baszt posiadały bramy, inne ich nie posiadały.

W okresie międzywojennym do roku 1934 Magistrat miasta Wyszogrodu używał pieczęci z herbem miasta według wzoru pieczęci z 1565 r. znajdujące się w Muzeum Narodowym w Krakowie.

W wydawnictwie „Miasta polskie w Tysiącleciu”. (II plansza CXII) przedstawiono obraz herbu Wyszogrodu wg najstarszej jego wersji tj. z 1485 r. Na ilustracji nie uwidoczniło jednak dwóch pionowo ułożonych, po bokach baszt, gałązek roślinnych znajdujących się na pieczęci przedstawionej przez M. Gumowskiego w książce pt. „Najstarsze pieczęcie miast polskich XIII i XIV wieku, Toruń 1960 r. tabl. XL. Nr. 525.

Gałązka roślinna, słabo widoczna i trudna do zidentyfikowania znajduje się także i na pieczęci z roku 1529 — Muzeum Narodowego w Krakowie.

Wolno domniemywać, że gałązki na obydwu pieczęciach tj. z 1485 r. i 1529 r. przedstawiają gałązki winorośli.

Herb Wyszogrodu z roku 1529. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie.

Dla udokumentowania powyższego można oprzeć się na opisie Ziemi Wyszogrodzkiej w książce pt. „Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym” opisana przez Michała Balińskiego i Tymoteusza Lipińskiego, wydanie drugie poprawione i uzupełnione przez F. K. Martynowskiego Tom I 1885 r. str. 597 gdzie czytamy: „Podług lustracji 1564 r. ... „przy zamku winnica niemała, jest wina w niej niemało, iest też drzewa rodzajnego w sadach dosyć, gruszek, iabłek bywa niemało, natłaczaią wina czasem baryłę, czasem dwie. Jest też drugi sad w zwierzyńcu niemały, iest drzewa rodzajnego dosyć”.

Herb Wyszogrodu z roku 1565. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie.

Zachowany na pieczęci kasy miejskiej herb Wyszogrodu z okresu międzywojennego.

Przyczyną zaniechania umieszczenia w późniejszych pieczęciach gałązek roślinnych obok

baszt, mogło być zniszczenie winnic przez wodę (Wisłę) i ustanie czerpania dochodów dla miasta, o czym informuje autor w dalszym ciągu opisu Ziemi Wyszogrodzkiej. Jeżeli zatem w dwóch najstarszych pieczęciach uwidoczniło się obok baszt gałązki roślinne (winorośl) należy przypuszczać, że nie stanowiły one tylko elementu dekoracyjnego, lecz obok obronności miasta podkreślały znaczenie uprawy winorośli dla gospodarki miejskiej. Nie należy więc rezygnować z tych elementów, lecz odtworzyć herb według dokładnego odcisku najstarszej pieczęci.

Nadmienia się, że w związku z występującymi trudnościami w ustaleniu herbu miasta Wyszogrodu, zwrócono się do prof. dr Mariana Haisiga, współautora naukowej dokumentacji herbów w wydawnictwie „Miasta polskie w Tysiącleciu”, o naukową opinię w tej sprawie.

MARIAN HAISIG

Herb miasta Wyszogrodu i jego dokumentacja

Herb każdego miasta, a w szczególności miasta szczytającego się tradycjami odległej historycznej przeszłości, rodził się i kształtował w obrazie najstarszych pieczęci miejskich, które dziś stanowią najbardziej wiarygodną i plastyczną dokumentację postaci godła i zachodzących w nim na przestrzeni wieków przemian.

Sprawienie pierwszej pieczęci urzędowej Wyszogrodu związane jest niewątpliwie z lokacją miasta na prawie chełmińskim, dokonaną w r. 1398. Dopiero bowiem po lokacji stwa-

rzającej podstawy nowego ustroju miejskiego opartego na samorządzie, rodziła się potrzeba posiadania własnej pieczęci, jako symbolu odrębności samorządowej instrumentu legalizacji prawnej dokumentów urzędowych z kancelarii miasta.

Najstarsza pieczęć Wyszogrodu dochowała się przy dokumencie z 1485 r., przechowywanym przed ostatnią wojną w Archiwum m. Gdańska, ale tłok jej sprawiony został ok. r. 1400, na co wskazuje szczegółowa analiza jej obrazu i napisu. Podaję szczegółowy opis